ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ СПЛАТИ СТОРОНОЮ У СПРАВІ РАХУНКУ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА УКЛАДАННЯ ДОГОВОРУ ОФЕРТИ З СУДОВИМ ЕКСПЕРТОМ АБО ЧИ МОЖНА ПОВЕРНУТИ ГРОШІ ЗА ПРИЗНАЧЕНУ СУДОВУ ЕКСПЕРТИЗУ З СУДОВОГО ЕКСПЕРТА? ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ..[1]

Анотація. Право учасника справи самостійно замовити судову експертизу, яке з'явилося після змін до процесуальних кодексів, внесених Законом України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII, породило низку практичних питань: коли договір із судовим експертом вважається укладеним, якою є правова природа сплачених йому коштів і чи можна їх повернути. Редакція журналу аналізує ці питання на підставі статей 102, 106, 109, 133, 135, 139, 141 ЦПК України, статей 7-1 і 13 Закону України «Про судову експертизу», норм Цивільного (ст. 626, 639, 640, 642, 706) і Господарського (ст. 180, 181) кодексів, Податкового кодексу та Закону «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг». Розглянуто типову практику: експерт погоджує умови через месенджери чи телефоном і надсилає замовникові підписаний рахунок із вартістю експертогодини, кількістю експертогодин, предметом і строком виконання. Обґрунтовано, що такий рахунок, якщо він містить істотні умови (предмет, ціну, строк), є офертою, а його оплата — акцептом, тобто договір укладено у спрощеній формі; несплата або неповна оплата свідчить, що договору не було. Кошти, сплачені за експертизу, кваліфіковано як судові витрати, які суд розподіляє між сторонами за результатами розгляду справи (ст. 141 ЦПК), а не як предмет окремого договірного спору. Цю позицію підкріплено постановами ВССУ від 17.07.2017 у справі № 751/4330/16-ц і ВГСУ від 13.12.2017 у справі № 911/4046/16: навіть неправильно проведена експертиза не дає стороні права стягнути витрати окремим позовом до експертної установи. Додатково проаналізовано постанови Верховного Суду від 25.03.2020 у справі № 202/1825/17 (стягнення з позивача 686,40 грн за чотири експертогодини, витрачені до повернення матеріалів через ненадання оригіналу страхового поліса) та від 11.11.2020 у справі № 910/7141/13 (наслідки несплати вартості призначеної експертизи й право сторони самостійно замовити висновок). Редакція констатує, що порядок повернення коштів за непроведену експертизу процесуальним законодавством не врегульований. Висновки корисні судовим експертам для оформлення рахунків і договорів, а адвокатам і сторонам — для оцінки перспектив відшкодування експертних витрат.

Ключові слова: судова експертиза, договір із судовим експертом, рахунок як оферта, акцепт, судові витрати, експертогодина, розподіл судових витрат, ЦПК України, правові позиції Верховного Суду, повернення коштів за експертизу.

The Legal Nature of a Party's Payment of a Forensic Expert's Invoice and of Concluding an Offer Contract with a Forensic Expert, or Can Money Paid for a Forensic Examination Be Recovered from the Expert? Legal Positions

Abstract. Since the 2017 procedural reform (Law of Ukraine No. 2147-VIII of 3 October 2017), parties to civil proceedings in Ukraine may commission a forensic examination themselves, which raises the question of how a contract with a forensic expert is formed and what legal status the money paid to the expert has. This editorial article examines these issues through the Civil Procedure Code of Ukraine (Arts. 102, 106, 109, 133, 135, 139, 141), the Law of Ukraine "On Forensic Examination" (Arts. 7-1, 13), the Civil and Commercial Codes, tax legislation and the case law of the higher courts. Drawing

on common practice, in which experts agree terms via messengers or by phone and send a signed invoice stating the hourly rate, the number of expert hours, the subject matter and the deadline, the authors argue that such an invoice, if it contains the essential terms (subject, price, time), functions as an offer, and its payment constitutes acceptance; a contract is thus concluded in simplified form, whereas non-payment or partial payment shows that no contract arose. Payments for an examination are classified as court costs allocated between the parties by the court under Art. 141 CPC rather than recovered through a separate contractual claim. Rulings of the former High Specialized Court (case No. 751/4330/16-ц) and the High Commercial Court (case No. 911/4046/16) confirm that even a flawed examination does not entitle a party to sue the expert institution separately. Two Supreme Court rulings of 2020 illustrate payment for expert hours already spent and the consequences of failing to pay for a court-ordered examination. The article notes that procedural law does not regulate refunds for examinations never performed and offers practical guidance for forensic experts and litigants.

Keywords: forensic examination, forensic expert, expert fees, court costs, offer and acceptance, invoice, simplified contract form, Civil Procedure Code of Ukraine, Supreme Court, refund.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 11.02.2022.*

Повний текст

Відповідно до частини 1 статті 7-1 Закону України «Про судову експертизу» підставою проведення судової експертизи є договір з експертом чи експертною установою - якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб. Відповідно до пункту 5 частини 1 статті 13 Закону України «Про судову експертизу», незалежно від виду судочинства судовий експерт має право одержувати винагороду за проведення судової експертизи, якщо її виконання не є службовим завданням та проводити на договірних засадах експертні дослідження з питань, що становлять інтерес для юридичних і фізичних осіб, з урахуванням обмежень, передбачених законом.

Згідно ст. 639 ЦК України, договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом. Якщо сторони домовилися укласти договір у певній формі, він вважається укладеним з моменту надання йому цієї форми, навіть якщо законом ця форма для даного виду договорів не вимагалася. Якщо сторони домовилися укласти договір за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, він вважається укладеним у письмовій формі.

Як правило судові експерти просять іншу сторону надати реквізити для формування договору та виставлення рахунку за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, а саме, за допомогою різноманітних Інтернет-месенджерів (Вайбер, Телеграм, Ватцап, Скайп тошо). Через які, а також допомогою телефонного зв'язку домовляються про укладення договору з приводу призначення судової експертизи та обговорюють вартість такої експертизи, згідно з певною кількістю потрібних для виконання судової експертизи експертогодин.

Як зазначає ч. 1 ст. 640 ЦК України, договір є укладеним з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції.

У відповідності до ч. 2 ст. 642 ЦК України, якщо особа, яка одержала пропозицію укласти договір, у межах строку для відповіді вчинила дію відповідно до вказаних у про-

позиції умов договору (сплатила відповідну суму грошей тощо), яка засвідчує її бажання укласти договір, ця дія є прийняттям пропозиції, якщо інше не вказане в пропозиції укласти договір або не встановлено законом.

На підтвердження пропозиції щодо укладення договору судовим експертом направляється замовнику судової експертизи – стороні у справі або стороні захисту засобами Інтернету зазвичай відсканований електронний варіант рахунку з підписом судового експерта та його печаткою. Згідно з даним рахунком, замовник повинен оплатити вартість проведення судової експертизи з певного напрямку. Зазвичай в рахунку, судовим експертом зазначаються вартість експертогодини, кількості потрібних експертогодин для проведення судової експертизи, предмет судової експертизи та реквізити сторін (замовника та судового експерта), в тому числі судовим експертом можуть вказуватися і підстави здійснення ним судово-експертної діяльності (номер свідоцтва, ким та коли воно було видане, інші кваліфікаційні дані судового експерта тощо).

В даному рахунку, як вже було зазначено, обов'язково передбачається термін проведення судової експертизи після оплати за її призначення у вигляді кількості експертогодин, які потрібні для проведення судової експертизи.

Таким чином, перерахування грошових коштів замовником фактично підтверджується відповідною квитанцією в якій в призначенні платежу вказується за що були переведені грошові кошти тобто за проведення судової експертизи та зазначається номер погодженого договору, яким у тому числі може бути договір оферти. Сплата згідно рахунку здійснюється зазвичай в повному обсязі якщо умовами договору про призначення судової експертизи між замовником та судовим експертом не було передбачено поетапну оплату за проведення судової експертизи.

За чинним українським законодавством, рахунок, який виставлений судовим експертом замовнику судової експертизи є розрахунково-платіжним документом, що передбачає виставлення певних сум до оплати замовнику (покупцю) за послуги, що надаються. Розрахунковий документ – це документ встановленої форми та змісту (касовий чек, товарний чек, розрахункова квитанція, проїзний документ тощо), що підтверджує факт надання послуг, отримання (повернення) коштів, надрукований у випадках, передбачених цим Законом, і зареєстрованим у встановленому порядку реєстратором розрахункових операцій або заповнений вручну (ст. 2 Закону України від 06.07.1995 №265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг»). Як наслідок копія розрахункового документу є первинним документом у розумінні пункту 44.1 ПКУ, а тому на сьогодні наявний обов'язок зберігання такої копії протягом терміну, встановленого пунктом 44.3 статті 44 ПКУ.

Проте, окрім випадків виставлення рахунку на виконання умов вже укладеного (підписаного) між сторонами договору, цей документ (рахунок на проведення судової експертизи) можна вважати простою офертою (пропозицією укладення договору).

Законодавством не встановлено вимог щодо змісту рахунку, однак для того щоб рахунок сприймався як спрощена форма укладення договору, важливо, щоб цей документ (рахунок) містив необхідну інформацію щодо істотних умов певного договору, зокрема, умови про предмет, строки та ціну. У рахунку також можна визначити суму передоплати та загальну суму домовленості.

За ч. 1 ст. 626 ЦК України договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків; договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору.

Тому, якщо рахунок судового експерта містить усі істотні умови договору, то можна вважати, що між сторонами укладено договір у спрощеній формі. Така позиція, до речі, обстоюється у постанові ВГСУ №20-11/274 від 28.02.2006 року.

Статтею 181 ГКУ визначено, що допускається укладення господарських договорів у спрощений спосіб, тобто шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, а також шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладення даного виду договорів». Проте в цьому випадкові необхідною умовою укладення таких договорів є фіксація в них узгоджених сторонами істотних умов договору, якими є предмет, ціна та строк його дії (ч. 3 ст. 180 ГКУ).

Окрім зазначеного, відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 706 ЦК України, покупець зобов'язаний оплатити товар за ціною, оголошеною продавцем у момент укладення договору, якщо інше не встановлено законом або не випливає із суті зобов'язання. Якщо договором встановлено попередню оплату товару (стаття 693 цього Кодексу), прострочення покупцем оплати товару є відмовою покупця від договору, якщо інше не встановлено договором.

Таким чином, лише не сплата за рахунком судового експерта або не сплата у повному обсязі є свідченням того, що між сторонами договір призначення судової експертизи не укладався.

Також, за правовою природою договірні правовідносини учасника справа та судового експерта не є аналогічними правовідносинам у сфері договірних правовідносин, а тому для відшкодування витрат або шкоди у разі її завдання судовим експертом не можуть підлягати застосуванню норми матеріального права, якими врегульовано відшкодування збитків, витрат саме в сфері договірних правовідносин за аналогією норми права, хоча таке зобов'язання і виконувалося на підставі договору або судового рішення.

Щодо правової природи грошових коштів, які були сплачені за судову експертизу. Такі кошти згідно статті 133 ЦПК віднесені до судових витрат, а саме витрат пов'язаних із залученням експертів та проведенням експертизи.

Особливості відшкодування судових витрат пов'язаних із залученням експертів та проведенням експертизи красномовно говорять такі статті як:

Пункт 12 частини 3 статті 2 ЦПК, а саме основними засадами (принципами) цивільного судочинства є: відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення.

Частина 7 статті 72 ЦПК: експерт має право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з проведенням експертизи і викликом до суду.

Частина 1, пункт 2 частини 3 статті 133 ЦПК: судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. До витрат, пов'язаних з розглядом

справи, належать витрати: пов'язані із залученням експертів та проведенням експертизи;

Частина 3 статті 135 ЦПК: у разі невнесення у визначений судом строк коштів для забезпечення судових витрат або несплати у визначений судом строк відповідних сум авансом суд вправі відхилити клопотання про призначення експертизи та ухвалити рішення на підставі інших поданих учасниками справи доказів або скасувати раніше постановлену ухвалу про призначення експертизи.

Частини 3, 6 статті 139 ЦПК, а саме щодо витрат, які пов'язані із залученням експертів, проведенням експертиз - експерт отримує винагороду за виконану роботу, пов'язану зі справою, якщо це не входить до його службових обов'язків. Розмір витрат на підготовку експертного висновку на замовлення сторони, проведення експертизи, встановлюється судом на підставі договорів, **рахунків** та інших доказів.

Частина 1, пункти 1, 2, 3 частини 2, частина 9 статті 141 ЦПК щодо розподілу судових витрат між сторонами: Судовий збір покладається на сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог. Інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються: 1) у разі задоволення позову - на відповідача; 2) у разі відмови в позові - на позивача; 3) у разі часткового задоволення позову - на обидві сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог. **У випадку зловживання стороною чи її представником процесуальними правами, або якщо спір виник внаслідок неправильних дій сторони, суд має право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору.**

Негативні наслідки ухилення від участі в призначеній експертизі регламентовані статтею 109 ЦПК України. У разі ухилення учасника справи від подання експертам необхідних матеріалів, документів або від іншої участі в експертизі, якщо без цього провести експертизу неможливо, суд залежно від того, хто із цих осіб ухиляється, а також яке для них ця експертиза має значення, може визнати факт, для з'ясування якого експертиза була призначена, або відмовити у його визнанні.

Крім того, вищі судові інстанції держави, також вважають, що призначена судова експертиза, навіть у разі якщо вона була не вірно проведена не дає стороні права на стягнення по нею витрат шляхом подання окремого позову на експертну організацію. Суми, які підлягають сплаті за проведення судової експертизи, покладаються лише на сторони справи.

Постанова ВССУ від 17 липня 2017 року по справі № 751/4330/16-ц.

Правова позиція ВССУ: неправильно проведена у справі судова експертиза все одно НЕ дає стороні права на стягнення понесених нею витрат шляхом подання окремого позову на експертну організацію. Під час ухвалення рішення суд здійснює розподіл судових витрат між сторонами, де враховує витрати понесені стороною на проведення експертиз. Тому, тільки таким чином сторона може відшкодувати понесені нею витрати на експертизи у справі, проте для цього цій стороні потрібно виграти справу. Колегія суддів дійшла висновку, що позов про стягнення грошових коштів не підлягає задоволенню в обраний позивачем спосіб, оскільки витрати, які понесла особа за проведення в іншій справі судової експертизи, не можуть бути відшкодовані шляхом подання окремого позову ні на підставі ст. ст. 1166, 1172 ЦК України, як помилково вважав суд першої інстан-

ції, ні на підставі ст. ст. 22, 610, 611, 623 ЦК України, що помилково зазначив апеляційний суд. Питання про стягнення цих витрат повинно вирішуватися в іншій вищевказаній справі щодо розірвання шлюбу і поділу майна. Суд виходив з роз'яснень, які містяться у п. 2 постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 жовтня 2014 року № 10 «Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних справах». Так, після закінчення розгляду справи витрати, пов'язані з проведенням судової експертизи, підлягають розподілу судом на загальних підставах, визначених ст. 88 ЦПК України.

За своєю правовою природою оплат за проведення судової експертизи та укладання договору з судовим експертом не є аналогічними правовідносинам у сфері договірних правовідносин, а тому для відшкодування шкоди не можуть бути застосовані норми матеріального права, якими врегульовано відшкодування збитків саме в сфері договірних правовідносин за аналогією норми права в зв'язку з неналежним виконанням зобов'язання, хоча таке зобов'язання і виконувалося на підставі договору або судового рішення.

Постанова ВГСУ від 13 грудня 2017 року по справі № 911/4046/16.

Правова позиція ВГСУ: Судова експертиза віднесена до судових витрат (ст. 44 ГПК). Суми, які підлягають сплаті за проведення судової експертизи, покладаються: при задоволенні позову - на відповідача, при відмові в позові - на позивача, при частковому задоволенні позову - на обидві сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог (ч. 5 ст. 49 ГПК).

Висновок. Не сплата за рахунком судового експерта або не сплата у повному обсязі за проведення судової експертизи є свідченням того, що між учасником справи та судовим експертом договір про призначення судової експертизи не укладався. Положеннями чинного процесуального законодавства не врегульований порядок повернення коштів за експертизу, яка не була проведена. Грошові кошти сплачені учасником справи судовому експерту за проведення судової експертизи віднесені згідно процесуальних кодексів до судових витрат та можуть бути повернуті стороні у вигляді сплат, які покладаються судом на іншу сторону у справі у разі якщо ініціатор судової експертизи виграв справу, або розподіляються між сторонами відповідно до рішення щодо задоволення позову. Сплачений учасником справи рахунок судового експерта є прийняття пропозиції учасником справи укласти з судовим експертом договір у спрощеній формі, у разі якщо рахунок судового експерта містить всі істотні умови договору оферти, **зокрема, умови про предмет, строки та ціну.** Навіть неправильно проведена у справі судова експертиза все одно НЕ дає стороні права на стягнення понесених нею витрат шляхом подання окремого позову на експертну організацію. Під час ухвалення рішення суд здійснює розподіл судових витрат між сторонами, де враховує витрати понесені стороною на проведення експертизи.

Нормативні документи:

1. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII.

2. Цивільно-процесуальний кодекс України.

3. Господарсько-процесуальний кодекс України.

4. Податковий кодекс України.

5. Закон України від 06.07.1995 №265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг».

6. Закон України «Про судову експертизу».

7. Правові позиції Вищих Судів України: постанові ВГСУ від 28.02.2006 року по справі №20-11/274, постанова ВССУ від 17 липня 2017 року по справі № 751/4330/16-ц, постанова ВГСУ від 13 грудня 2017 року по справі № 911/4046/16.

Додаткові правові позиції Верховного Суду щодо сплати стороною у справі вартості за призначену судову експертизу та визнання факту для з'ясування якого така експертиза була проведена.

Постанова КЦС ВС від 25.03.2020 № 202/1825/17 (61-4770св19). - URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/88570463

Правова позиція Верховного Суду: Щодо відшкодування витрат на проведення експертизи. Відповідно до положень статті 133 ЦПК України до судових витрат, зокрема належать витрати, пов`язані з залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи. Експерт має право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов`язаних з проведенням експертизи і викликом до суду. Призначений судом експерт може відмовитися від надання висновку, якщо надані на його запит матеріали недостатні для виконання покладених на нього обов`язків. Заява про відмову повинна бути вмотивованою (частини сьома, восьма статті 72 ЦПК України). За змістом статті 109 ЦПК України у разі ухилення учасника справи від подання експертам необхідних матеріалів, документів або від іншої участі в експертизі, якщо без цього провести

експертизу неможливо, суд залежно від того, хто із цих осіб ухиляється, а також яке для них ця експертиза має значення, може визнати факт, для з`ясування якого експертиза була призначена, або відмовити у його визнанні. При вирішенні спору по суті суд визнав факт, для з`ясування якого експертиза була призначена, від участі у проведенні цієї експертизи позивач ухилився, проте роботу судовим експертом у цій справі виконано на суму 686 грн 40 коп., що з урахуванням відмови у задоволенні позову підлягає стягненню із позивача.

Ключові тези:

Згідно із статтею 141 ЦПК України судовий збір покладається на сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог. Інші судові витрати, пов`язані з розглядом справи, покладаються: 1) у разі задоволення позову - на відповідача; 2) у разі відмови в позові - на позивача; 3) у разі часткового задоволення позову - на обидві сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог. При вирішенні питання про розподіл судових витрат суд враховує: 1) чи пов`язані ці витрати з розглядом справи; 2) чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, в тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес; 3) поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо; 4) дії сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялися.

✔️Згідно матеріалів справи відповідач заперечував підписання ОСОБА_1 договору страхування на умовах щодо відшкодування у порядку регресу шкоди, завданої третій особі за участю застрахованого автомобіля, у випадку керування ним не ОСОБА_1 . Для доведення перед судом переконливості наведених заперечень відповідач просив провести у справі почеркознавчу експертизу з метою з`ясування обставин справжності підпису, вчиненого у договорі страхування від імені ОСОБА_1 .

Ухвалою Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 13 грудня 2017 року клопотання представника ОСОБА_2 задоволено, у справі призначено судову почеркознавчу експертизу, на розгляд якої поставлено питання: «Чи виконаний підпис в оригіналі договору страхування ОСОБА_1 чи іншою особою?». Зобов`язано ПрАТ «СК «ДІМ Страхування» надати оригінал полісу обов`язкового страхування № АЕ/3274754 до експертної установи для проведення судової почеркознавчої експертизи.

Листом на адресу суду від 10 січня 2018 року № 08/6286/56 старший судовий експерт Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз повідомив про необхідність надання оригіналу договору страхування.

Листом на адресу суду та ОСОБА_2 від 15 січня 2018 року № 08/6286/257 старший судовий експерт Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз повідомив про необхідність проведення попередньої оплати експертизи у розмірі 4 576 грн, що відповідач здійснив 02 березня 2018 року (т. 1, а. с. 149).

✔️Разом з тим, листом від 22 березня 2018 року № 6286-17 старший судовий експерт повернув матеріали справи до суду з повідомленням про неможливість надання висновку судового експерта у зв`язку з невиконанням його клопотання про надання оригіналу полісу обов`язкового страхування № АЕ/3274754.

✔️При цьому, згідно акта здачі-приймання повідомлення про неможливість надання висновку судових експертів № 6286-17 із проведеної ОСОБА_2 попередньої оплати експертизи у розмірі 4 576 грн утримано суму 686 грн 40 коп., що становлять вартість затрачених експертом експертогодин (4 години*143 грн) з урахуванням 20 % ПДВ (т. 1, а. с. 155).

Таким чином, сума у розмірі 686 грн 40 коп. є вартістю понесених витрат на проведення експертизи, оскільки експерт на виконання ухвали Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 13 грудня 2017 року затратив чотири експертогодини.

За змістом статті 109 ЦПК України у разі ухилення учасника справи від подання експертам необхідних матеріалів, документів або від іншої участі в експертизі, якщо без цього провести експертизу неможливо, суд залежно від того, хто із цих осіб ухиляється, а також яке для них ця експертиза має значення, може визнати факт, для з`ясування якого експертиза була призначена, або відмовити у його визнанні.

✔️Відмовляючи у задоволенні позову, суд виходив із того, що у відповідача не виникло регресне зобов`язання щодо відшкодування завданої ним шкоди, оскільки свою відповідальність, зокрема, обов`язок відшкодування шкоди, було застраховано згідно договору, укладеного з позивачем. Третя особа як страхувальник категорично заперечує достовірність копії полісу № АЕ/3274754 обов`язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, наданої позивачем. На вимогу експерта при проведенні призначеної судом судово-почеркознавчої експертизи позивачем не надано оригінал полісу № АЕ/3274754 обов`язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. ОСОБА_1 як страхувальник категорично заперечує наявність у договорі страхування умов щодо пільг йому як пенсіонеру умов договору щодо можливості регресу у разі керування транспортним засобом третьою особою. Позивачем в свою чергу не надано суду доказів встановлення пільг щодо страхувальника та підтвердження їх наявності на момент укладання договору страхування.

✔️Таким чином, при вирішенні спору по суті суд визнав факт, для з`ясування якого експертиза була призначена, від участі у проведенні цієї експертизи позивач ухилився, проте роботу судовим експертом у цій справі виконано на суму 686 грн 40 коп., що з урахуванням відмови у задоволенні позову підлягає стягненню із позивача.

Постанова КГС ВС від 11.11.2020 № 910/7141/13. - URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/92887530

Правова позиція Верхвного Суду: Оскільки Позивачу було відомо про задоволення його клопотання про призначення судової експертизи і необхідність оплати її вартості, тому він мав вживати дії щодо забезпечення своєчасної сплати вартості проведення експертизи, що ним не було зроблено, а тому суд обґрунтовано відхилив подальші клопотання про призначення експертизи, при цьому Позивач мав можливість самостійно замовити експертизу та подати її висновок до суду, проте, такі дії Позивачем не вживалися.

Ключові тези:

✔46. Обґрунтовуючи наявність підстави оскарження судових рішень, передбаченої пунктом 4 частини 2 статті 287 ГПК України, Позивач зазначив, що суди попередніх інстанцій необґрунтовано відхилили клопотання Позивача за первісним позовом про призначення експертизи (пункт 11 постанови), що є підставою для скасування оскаржуваних судових рішень відповідно до пункту 3 частини 3 статті 310 ГПК України.

✔47. Як встановлено судом апеляційної інстанції та вбачається з матеріалів справи, ухвалою суду першої інстанції від 21.11.2018 за клопотанням Позивача призначена судова експертиза і покладено на Позивача оплату її вартості. 08.01.2019 до суду надійшов лист з експертної установи щодо необхідності оплати вартості проведення експертизи, а 28.03.2019 матеріали справи було повернуто без проведення експертизи у зв`язку з несплатою її вартості. У подальшому Позивачем заявлялися клопотання про призначення експертизи, які судом відхилялися.

✔48. Частиною 4 статті 102 ГПК України встановлено, що у разі ухилення учасника справи від подання суду на його вимогу необхідних для проведення експертизи матеріалів, документів або від іншої участі в експертизі, що перешкоджає її проведенню, суд за-

лежно від того, яка особа ухиляється, а також яке ця експертиза має значення, може визнати встановленою обставину, для з`ясування якої експертиза була призначена, або відмовити у її визнанні.

✔49. Оскільки Позивачу було відомо про задоволення його клопотання про призначення судової експертизи і необхідність оплати її вартості, тому, як вірно зазначає суд апеляційної інстанції, Позивач мав вживати дії щодо забезпечення своєчасної сплати вартості проведення експертизи, що ним не було зроблено, а тому суд першої інстанції обґрунтовано відхилив подальші клопотання про призначення експертизи.

✔50. При цьому, зважаючи на положення частини 1 статті 101 ГПК України, якою встановлено, що учасник справи має право подати до суду висновок експерта, складений на його замовлення, Позивач мав можливість замовити експертизу та подати її висновок до суду, проте, такі дії Позивачем не вживалися, оскільки матеріали справи не містять відповідних доказів.

✔51. Щодо посилання скаржника на неправомірне відхилення апеляційним господарським судом його клопотання про призначення у справі судової експертизи, колегія суддів зазначає наступне.

✔51.1. Як вбачається з ухвали суду апеляційної інстанції від 02.07.2020 у процесі розгляду апеляційної скарги позивач подав клопотання про призначення у справі судової будівельно-технічної експертизи.

В обґрунтування клопотання Позивач послався на те, що справа розглядалась судами неодноразово, при новому розгляді справи ним заявлялося клопотання про призначення експертизи, яке судом було визнано обґрунтованим і задоволено. Однак, експертна установа не направляла йому рахунок на оплату вартості експертизи, у зв`язку із чим він не був оплачений і експертиза не була проведена. В подальшому Позивачем двічі заявлялося клопотання про призначення судової експертизи, які судом були відхилені.

✔51.2. Відповідно до частин 1-3 статті 269 ГПК України суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними у ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги. Суд апеляційної інстанції досліджує докази, що стосуються фактів, на які учасники справи посилаються в апеляційній скарзі та (або) відзиві на неї. Докази, які не були подані до суду першої інстанції, приймаються судом лише у виняткових випадках, якщо учасник справи надав докази неможливості їх подання до суду першої інстанції з причин, що об`єктивно не залежали від нього.

✔51.3. Отже, висновок судової експертизи, як вірно зазначає суд апеляційної інстанції, є новим доказом, який може бути прийнятий у винятковому випадку, якщо без висновку експертизи неможливо встановити відповідні обставини.

✔51.4. Відповідно до статей 124, 129 Конституції України, статей 7, 13 ГПК України основними засадами судочинства є рівність всіх учасників судового процесу перед законом та судом, змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

✔51.5. Апеляційний господарський суд, зважаючи на норми наведеного вище законодавства, взявши до уваги обставини призначення судом першої інстанції експертизи

та наслідки її непроведення, а також зважаючи на межі перегляду справи в суді апеляційної інстанції, визначені ГПК України, колегія суддів погоджується з висновком апеляційного господарського суду, що прийняття судом апеляційної інстанції додаткових доказів на стадії апеляційного провадження за відсутності визначених статтею 269 ГПК України підстав для їх прийняття, тобто, без наявності належних доказів неможливості їх подання суду першої інстанції з причин, що не залежали від заявника, фактично порушує принцип рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, адже у такому випадку суд створює одному учаснику процесу більш сприятливі, аніж іншому учаснику процесу умови в розгляді конкретної справи.

✔52. З огляду на наведене, у даному випадку у суду відсутні правові підстави для скасування судових рішень на підставі пункту 3 частини 3 статті 310 ГПК України.

Традиційно, нагадуємо користувачам журналу, що науковий журнал запроваджує надання послуг **«Консультація»: запит на проведення судово-психологічної експертизи за різними підставами, у тому числі із застосуванням поліграфа** на замовлення зацікавлених осіб, суду, правоохоронних органів згідно процесуальних кодексів. - URL: http://expertize-journal.org.ua/konsultacia **Телефон для термінового дзвінка судовому експерту:** +38 093 476 72 60 (Viber, Telegram, Whatsapp).

Звертаємо увагу, організація проведення професійних консультацій всім зацікавленим, здійснюється членом Президії Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним редактором журналу, атестованим судовим експертом психологом (поліграфологом), кандидатом психологічних наук, доцентом Назаровим Олегом Анатолійовичем.

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

кандидат психологічних наук, доцент

Назаров Олег Анатолійович

атестований судовий експерт з правом
проведення експертиз за експертною спеціальністю
14.1 "Психологічні дослідження", поліграфолог

Україна,
02024, Київ,
вул. Магнітогорська, 1б, оф. 304,
E-mail: 2825818819@mail.gov.ua

Тел: +38 (044) 228-76-15
+38 (093) 476-72-60
+38 (098) 011-85-63

Офіційній Інтернет-сайт щодо призначення та проведення судово-психологічної експертизи, судового експерта психолога (поліграфолога) Назарова О.А. (свідоцтво Міністерства юстиції України від 09.07.2020 №2035)

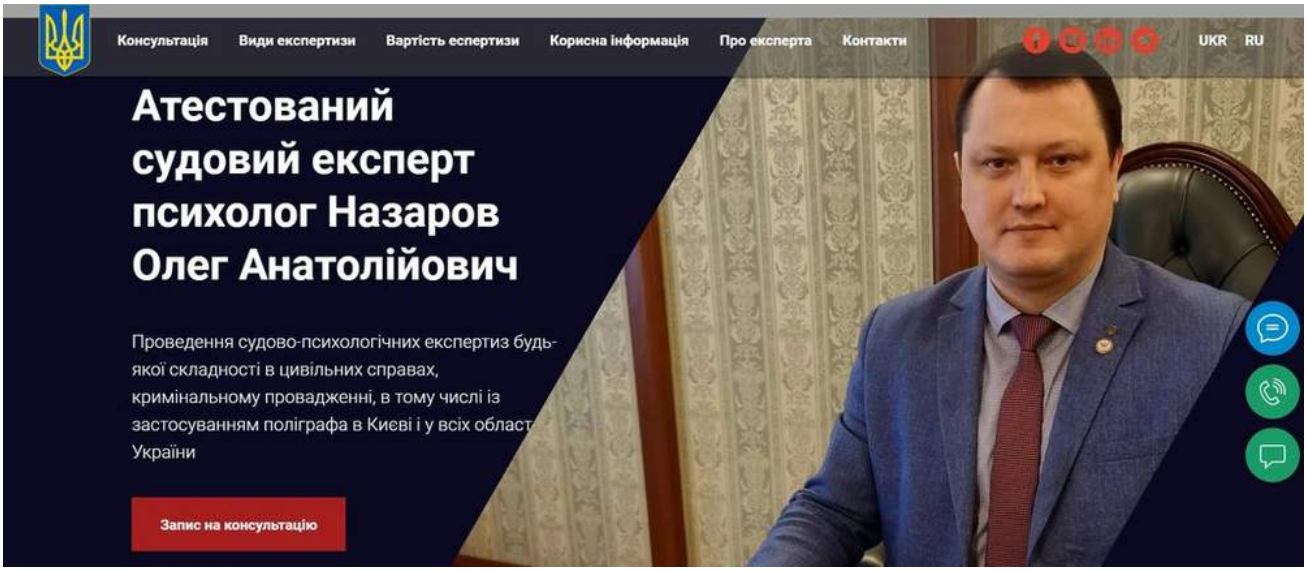

Офіційний Інтернет-сайт щодо призначення та проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа, тестувань на поліграфі в Україні за міжнародними стандартами (поліграф EyeDetect, розробник Converus Inc., USA)

References

1. Osoblyvosti pravovoi pryrody splaty storonoiu u spravi rakhunku za pryznachennia sudovoi ekspertyzy ta ukladannia dohovoru oferty z sudovym ekspertom abo chy mozhna povernuty hroshi za pryznachenu sudovu ekspertyzu z sudovoho eksperta? Pravovi pozytsii [The Legal Nature of a Party's Payment of a Forensic Expert's Invoice and of Concluding an Offer Contract with a Forensic Expert, or Can Money Paid for a Forensic Examination Be Recovered from the Expert? Legal Positions]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsi-

alnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. Vol. 7, No. 1 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/6571-osoblivosti-pravovoji-prirodi-splati-storonoyu-u-spravi-rakhunku-za-priznachennya-sudovoji-ekspertizi-ta-ukladannya-dogovoru-z-sudovim-ekspertom-abo-chi-mozhna-povernuti-groshi-za-priznachenu-sudovu-ekspertizu (onovlena versiia vid 16.02.2022). [in Ukrainian].